

Geef nu **rust en ruimte** om te werken aan de ouderenzorg van morgen

Visie en concrete voorstellen

Door vergrijzing en ontgroening hebben steeds meer mensen ondersteuning en zorg nodig.

Systemen en organisatievormen waarop we vertrouwd zijn, lopen nu al vast; de doemscenario's voor de zorg kennen we maar al te goed. Te weinig mensen, te weinig geld, te weinig geschikte huisvesting. Mensen die geen of onvoldoende hulp krijgen. Ouderen die in eenzaamheid hun laatste jaren slijten.

Overheden, omarm ons perspectief

Overheden vragen we met klem ons perspectief op de toekomst van de ouderenzorg te omarmen en daarnaar te handelen. Alleen dan kunnen we toewerken naar een samenleving met waardevolle ouderenzorg. Daarvoor zijn stevige keuzes nodig. Een helikopterperspectief in plaats van tunnelvisie. Ruimte voor initiatief van de burger en lokale gemeenschappen. Faciliteren in plaats van dichtregelen. En heel concreet: een periode van rust in financiering en regelgeving. Zodat mensen en organisaties in het hele land de kans krijgen op hun eigen manier te werken aan de ouderenzorg van morgen. Zorg die – en dat is onze vaste overtuiging – zonder extra uitgaven hogere kwaliteit biedt voor iedereen!

Een positieve verandering van ieders gedrag

Wij – de opstellers en alle andere betrokkenen bij deze oproep – weten zeker dat we als samenleving het tij kunnen keren. Dat vraagt echter wel om een positieve verandering van ieders gedrag. Van burgers, lokale gemeenschappen, organisaties, bestuurders en beleidsmakers én van overheden. Het vraagt om de bereidheid los te laten wat we kennen en de uitdagingen van ons land anders aan te pakken. Misschien wel radicaal anders. Het vraagt om oplossingen die sectoren als zorg, welzijn, onderwijs, wonen, bouwen en technologie overstijgen en verbinden.

Aan zo'n verandering willen we werken. Nu.

Dit is het moment om een nieuwe richting te kiezen. Om te beginnen voor de ouderenzorg.

**Zo zien
wij de
ouderenzorg
van morgen**

Mensen

In de ouderenzorg van morgen waarderen we de kracht van ouderen en worden zij niet gereduceerd tot een economische schadepost.

Iedereen kan een waardig en betekenisvol leven leiden, met zo veel mogelijk eigen regie. In iedere levensfase, ook op hogere leeftijd. Je kunt waardevolle relaties onderhouden met wie je dierbaar is. De dingen doen die je graag doet en die bijdragen aan je welzijn en welbevinden. Ook als je lichamelijke of geestelijke beperkingen ervaart. Dat bevestigt je in je gevoel dat je leven zin en betekenis heeft.

Leefgemeenschappen

In buurten of dorpen leven de mensen door elkaar heen: jong en oud, met en zonder zorg, met en zonder beperking, mobiel en minder mobiel, rijk en arm. Een vitale leefgemeenschap, divers en verbonden.

Als oudere kun je ook met andere ouderen bij elkaar wonen. Omdat je daarvoor kiest, of omdat je zeer zware zorg nodig hebt. De woonomgeving is aantrekkelijk en ingericht naar de menselijke maat, en nodigt uit tot sociaal contact. Je kunt deelnemen aan zingevende activiteiten, er zijn tal van mogelijkheden om samen te werken en te bewegen. Je kunt er leven naar je eigen waarden, maar bent onderdeel van de leefgemeenschap. Inwoners zien naar elkaar om en helpen elkaar een handje – je doet wat terug als je dat kunt. Je voelt je betrokken en gewaardeerd.

Welzijn en zorg

Buurten en dorpen willen en kunnen veel zelf regelen, zoals onderlinge hulp. Maar soms is een zetje in de rug nodig. Omdat je niet weet waar te beginnen of welke middelen er beschikbaar zijn. De lokale overheid of een zorg- of welzijnsorganisatie zijn er dan om te faciliteren en ondersteuning te bieden.

Sommige taken vragen om specialistische kennis en ervaring. De zorg voor mensen met ernstige dementie of zware lichamelijke beperkingen bijvoorbeeld. Daarvoor is de inzet van speciaal opgeleide zorgprofessionals noodzakelijk. Aangeboden op maat, afgestemd op wat er nodig is, met als vertrekpunt het welzijn en welbevinden van wie het nodig heeft. Of het nu gaat om zorg, welzijn, wonen of andere levensgebieden. Gericht op de persoon die hulp behoeft, of op de mensen eromheen, zoals mantelzorgers. En soms gericht op de leefgemeenschap als geheel – met daarin ouderen die zelfstandig thuis of in een geclusterde woonvorm wonen.

Zorg en ondersteuning zijn voor ieder mens anders. Altijd is er het goede gesprek over wat iemand nodig heeft om zijn leven te kunnen leiden vanuit zijn eigen waarden. Hulp is niet pas beschikbaar wanneer je ‘iets hebt’.

Er is ook hulp om je gezond te blijven voelen, om (technologische) hulpmiddelen te krijgen waarmee je de regie kunt houden of vaardigheden op te doen waarmee je een netwerk op kunt bouwen. Het onderwijs speelt hierin een belangrijke rol. De inwoners van een buurt of dorp blijven altijd het startpunt; organisaties vullen hen aan. Buurten en dorpen beslissen bijvoorbeeld welke aanbieder bij hen in de buurt de wijkverpleging levert. Beschikbaarheid is het criterium; niet dat er een ruime keuze is uit verschillende – concurrerende – organisaties.

De toegang tot zorg en ondersteuning is laagdrempelig. Niets erger, dan aanlopen tegen schotten tussen instanties en aanbieders, onbegrijpelijke regels of ingewikkelde financiering. Organisaties en overheden werken daarom samen, met hetzelfde doel voor ogen.

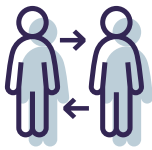

Woonomgeving en woningen

Buurtbewoners hebben vanaf het begin zeggenschap en eigenaarschap over de inrichting van de omgeving, bouw en verbouw van woningen en woongebouwen en de voorzieningen. Een blauwdruk bestaat niet, iedere situatie is anders. De lokale overheid en woningbouwverenigingen stimuleren en faciliteren, en borduren voort op de behoeften en initiatieven van de bewoners.

Woonomgeving en woningen sluiten aan bij elementaire menselijke behoeften als veiligheid, geborgenheid en contact. Het woningaanbod is gevarieerd. Nieuwbouw biedt mensen de kans bij elkaar te wonen, in een eigen woning of in één gebouw. Vaker nog kunnen ouderen op hun vertrouwde plek blijven, doordat de bestaande woningvoorraad is aangepast. Ook als zij zware zorg nodig hebben. Woonomgeving en woningen zijn duurzaam, flexibel en ingericht voor verschillende levensfasen. Maar ook voor uiteenlopende samenwoningsvormen, waarin ouderen elkaar kunnen ondersteunen of gemakkelijk ondersteuning kunnen krijgen van mantelzorgers of andere buurtbewoners.

Er is veel ruimte voor gezamenlijke activiteiten en een diversiteit aan voorzieningen op gebieden als welzijn, leren, ondernemen, natuur en recreatie, kunst en cultuur, sport en spel, daginvulling en zingeving. Ontmoetingscentra in de directe omgeving vervullen een belangrijke verbindende functie. Je kunt er deelnemen aan activiteiten of ze mee helpen organiseren.

Vertrouwen en ondersteuning

Wetten, regels en financiering zijn er om lokale gemeenschappen te helpen. Mensen voelen zich gehoord en gezien en ervaren steun van instanties, organisaties en overheden. Initiatieven van burgers, zorg- en welzijnsorganisaties en woningbouwverenigingen kunnen rekenen op maximale steun.

Vertrouwen vormt de basis van een nauwe samenwerking. Met minder belemmerende regels, en zonder de nadelige gevolgen van onderlinge concurrentie. Met transparant lopende geldstromen. En met financiële rust en een overheidsbeleid dat consequent en consistent is. Daardoor is er niet meer geld nodig: met hetzelfde geld kunnen meer mensen ondersteuning krijgen, terwijl zorgprofessionals beloond worden met een fatsoenlijk salaris.

Samenwerking

De ouderenzorg van morgen drijft op samenwerking. Samenwerking van mensen uit dorpen en buurten, van woningbouwverenigingen, welzijns- en zorgorganisaties, overheden, onderwijsinstellingen, ontwikkelaars, bouwbedrijven, de technologiesector, het bedrijfsleven.

Samenwerking die uitgaat van mogelijkheden en het wegnemen van belemmeringen en zo leidt tot werkelijk integrale oplossingen. Waarbij ieder mens van waarde is, alle domeinen van het leven tellen en leefgemeenschappen in alle opzichten prettig zijn om in te leven.

**Hoe wij
zeggenschap
en eigenaar-
schap willen
versterken**

Wanneer mensen eigenaarschap over hun lokale situatie ervaren, komen buurten en dorpen tot bloei. Er gaat ongekeerde kracht uit van zorgzame gemeenschappen.

Verspreid over het land spannen nu al talloze welwillende en initiatiefrijke mensen, organisaties en samenwerkingsverbanden zich in om onze visie op de ouderenzorg van morgen in de praktijk te brengen. Er is veel meer mogelijk, wanneer mensen zeggenschap en eigenaarschap over hun leefomgeving en zorg ervaren en handelingsperspectief hebben. Onze oproep is daarom ook: geef mensen die willen werken aan nieuwe oplossingen daarvoor de ruimte en de middelen, waar zij nu vaak geen toegang toe hebben. Stimuleer de transitie van onderaf, zodat die duurzaam door kan dringen in onze samenleving. Dit leidt voor individuele burgers van alle leeftijden én voor de hele maatschappij tot meer waarde.

Wat hier **minimaal** voor nodig is:

- ➔ Het versterken van het eigenaarschap van burgers door de zeggenschap over zorg en hulp wettelijk te borgen. Onder andere door initiatiefrecht om te bepalen hoe zorg en hulp in hun buurt of dorp is geregeld. Het geven van onafhankelijke ondersteuning is daarbij van grote hulp.
- ➔ Een faciliterende houding van professionele zorg- en welzijnsorganisaties die daarin samenwerken. Laagdrempelige zorg en ondersteuning, zonder schotten, en afgestemd op wat mensen nodig hebben.
- ➔ Een onafhankelijk door mensen bemand (telefonisch of digitaal bereikbaar) 'loket' dat burgers wegwijs maakt en hen helpt een vervolgstap te zetten bij een hulpvraag.
- ➔ Financiering die aansluit op het lokaal organiseren van zorg en hulp.

Wat vraagt dit van alle betrokkenen?

Om de transitie naar de ouderenzorg van morgen te kunnen maken, moet we allemaal meeveranderen, dus ook de systeempartijen. We zullen in onze samenleving weer consequent de mensen zelf en hun lokale context – straat, buurt of dorp – als vertrekpunt moeten nemen.

Maar vooral ook: integraal aan verandering werken. Dus waken voor losse maatregelen, waardoor mensen het alsnog zelf uit moeten zoeken. Ook taal is belangrijk. Betrokkenheid vraagt om nieuwe woorden en begrippen die aansluiten bij de leefwereld van de gewone mens.

Van iedereen vraagt de ouderenzorg van morgen iets anders

Van burgers/mensen met een zorgvraag/naasten mag je verwachten dat zij:

- blijven zoeken naar hun eigen kracht en hun talenten benutten;
- zelf naar vermogen de regie blijven nemen over hun leven;
- tijdig nadenken over hun behoeften als zij ouder worden;
- aangeven wat zij belangrijk vinden rond het sterven;
- leren hoe zij (technologische) hulpmiddelen kunnen gebruiken in het dagelijks leven;
- samen met andere burgers aan gemeente en zorg- en welzijnsorganisaties duidelijk maken wat voor hun belangrijk is;
- nadenken over wat zij zelf, met naasten of de buurt, kunnen organiseren voor een waardevol leven.

In het Groningse een dorpje Den Andel vormden de inwoners een leegstaande school om tot een bruisende plek voor leren, werken en zorgen: De Holm. Er worden activiteiten georganiseerd, dorpsgenoten ontmoeten er elkaar en ze zorgen voor elkaar.

“Radical vernieuwing begint in de dorpen zelf, bij de mensen, één voor één”, zeggen ze in Den Andel. “Als dit er niet zou zijn”, stelt inwoner Trees van Leijenhorst, “zou ik binnen de kortste keren hartstikke ziek zijn, want dan pieker ik mij ziek.”

▶ Meer hierover in de video op www.loc.nl/holm

Van buurten/dorpen/straten verwachten we dat zij:

- een burgerraad oprichten die informatie verzamelt over wat er in de buurt leeft rond welzijn en zorg;
- onderzoeken wat de buurt of het dorp zelf wil en kan organiseren;
- afspraken maken met zorg- en welzijnsorganisaties, woningbouwverenigingen en gemeenten over wat de buurt of het dorp nodig heeft;
- zich als dat nodig is laten ondersteunen door een ‘buurt- of dorpsondersteuner’ om hun ideeën in de praktijk te brengen.

Van zorg- en welzijnsorganisaties verwachten we dat zij:

- een strategische visie ontwikkelen voor de wijze waarop over vijf jaar de samenwerking in de buurt met burgers en andere zorg- en welzijnsorganisaties is georganiseerd;
- buurten en dorpen ondersteunen zonder de regie over te nemen, waarbij ze steeds op maat aansluiten bij wat die specifieke buurt nodig heeft en wil;
- zorgen dat mensen die in de zorg werken maximaal tijd kunnen besteden aan hun eigenlijke werk;
- netwerken vormen met andere zorg- en welzijnsorganisaties en burgers;
- streven naar lokale inbedding van de zorgorganisatie, inclusief toezicht vanuit de samenleving;
- actief contact onderhouden met burgerraden en inspelen op hun wensen;

- zorg organiseren en garanderen voor mensen die kwetsbaar zijn en zware zorg nodig hebben;
- meerjarenafspraken maken met zorgkantoren of zorgverzekeraars over het aandeel dat zij hebben bij de vernieuwing in de regio enerzijds en over de benodigde financiële rust die hen geboden wordt anderzijds.

De Noord Nederlandse Coöperatie van Zorgorganisaties (NNCZ) heeft tien werkgebieden in Groningen en Drenthe en levert diensten op het gebied van wonen, welzijn en zorg. In ieder NNCZ-werkgebied is een gebiedsraad samengesteld met cliënten, hun naasten of andere betrokkenen.

Bé Uiterwijk Winkel is 73 jaar en actief in de gebiedsraad in Hollandscheveld. Hij is één van de vele mensen in dit dorp die handen en voeten geven aan de gemeenschapszin in het dorp. Bé is bijzonder positief over de zorgorganisatie. “NNCZ legt bijvoorbeeld verbindingen tussen bewoners- of inwonersinitiatieven en de schrijftafels voor het IZA-regioplan in Drenthe.”

Van woningbouwverenigingen verwachten we dat zij:

- in samenspraak met buurten en dorpen bepalen welke woonbehoeften er zijn;
- de bestaande woningvoorraad aanpassen, zodat er ook mensen met (zware) zorgvragen kunnen wonen;
- nieuwe complexen en woningen bouwen op basis van de wensen;
- samen met burgers nieuwe woonvormen ontwikkelen.

Van cliëntenraden verwachten we dat zij:

- de praktijkverhalen verzamelen van mensen die zorg nodig hebben en hun naasten, en die bespreken met bestuurders;
- nagaan of afgesproken veranderingen in de organisatie doorgevoerd zijn en dit bespreken met de bestuurders;
- zorgorganisaties aanspreken op hun toekomstvisie en strategische koers, en behaalde resultaten evalueren;
- zich meer richten op de samenleving, de buurt of het dorp, en samenwerken met andere cliëntenraden in de regio.

Van verzekeraars en zorgkantoren verwachten we dat zij:

- meerjarenafspraken maken met zorgorganisaties over het aandeel dat die hebben in de vernieuwing in de regio vernieuwing enerzijds en de financiële rust (tariefzekerheid) die zij bieden anderzijds;
- het maken van productie loslaten en een bekostigingsmodel ontwikkelen dat zorgorganisaties stimuleert en faciliteert om hun rol te pakken in de samenwerking met burgers en andere organisaties;
- integraal kijken naar het leven van mensen en niet alleen naar de medische kant;
- volgend op plannen van lokale gemeenschappen investeren in voorzorg;
- de meerjarenvise waarmaken die zorgverzekeraars en zorgkantoren in juni 2023 hebben vastgesteld.

CZ zorgkantoor sloot met zes Zuid-Limburgse organisaties in de ouderenzorg een vijfjarenovereenkomst. Hierin worden afspraken gemaakt over financiële rust, naast resultaatafspraken over de vernieuwing waar deze organisaties zich voor inzetten. Jaap Stappers, manager Verpleging en Verzorging bij CZ, zegt dat het tijd heeft gekost om vertrouwen in elkaar op te bouwen. Het vraagt van alle betrokkenen dat zij over eigen grenzen heen kijken.

Roger Ruijters is bestuurder bij Envida, één van de zes zorgorganisaties. Envida kan inmiddels honderden woningen toewijzen aan mensen die (verpleeghuis) zorg nodig hebben. “Wij zien, dat mensen minder zorg nodig hebben als we die bieden op een plek waar zij zich thuisvoelen. Door op een andere manier zorg te bieden, is het arbeidsmarktprobleem minder groot.”

▶ Meer hierover in de video op www.loc.nl/cz-rust-ruimte

Van onderwijsinstellingen **verwachten wij dat zij:**

- mensen helpen vaardigheden aan te leren waardoor die hun eigen regie kunnen houden;
- zorgprofessionals opleiden die toegerust zijn om de regie bij de burgers laten.

Van gemeenten **verwachten we** **dat zij:**

- regie nemen en doorzettingsmacht gebruiken om belemmeringen weg te nemen voor de bouw van geschikte woningen of aanpassing van bestaande woningen, in lijn met de wensen van burgers;
- initiatieven vanuit burgers optimaal faciliteren, onder andere door inzet van buurt- en dorpsondersteuners;

- opkomen voor de kwetsbaren door op plaatsen waar het eigenaarschap niet tot stand komt, de helpende hand en ondersteuning te bieden aan burgerinitiatieven;
- aansluitend op plannen van lokale gemeenschappen investeren in voorzorg;
- actief contact onderhouden met burgerraden en inspelen op hun wensen;
- een heldere visie formuleren op de zorg voor ouderen en mensen met chronische ziekten, inclusief het streven naar een gezonde leefomgeving en het bevorderen van welzijn en welbevinden;
- een vangnet bieden voor mensen die het niet zelf of met hun omgeving redden.

De sinds een jaar gepensioneerde mevrouw Eilering en haar tien jaar oudere echtgenoot denken na over hun toekomst waarin zij misschien zorg en ondersteuning nodig hebben. Hun huis is uitermate geschikt om te splitsen.

Een voorwaarde voor nieuwe bewoners om het andere deel te kunnen betrekken, is dat zij wat lichte hulp geven, als dat nodig is. De gemeente geeft echter geen toestemming. Opsplitsen past niet in het bestemmingsplan. Pas als er een zorgindicatie is, mag er een mantelzorgwoning geplaatst worden. Zo blijft deze kans voor iedereen onbenut.

Van de politiek en (landelijke) overheid verwachten wij dat zij:

- vertrouwen geven aan welwillende, initiatiefrijke en actieve burgers, zorgorganisaties en samenwerkingsverbanden, en aanvaarden dat er lokale verschillen ontstaan tussen buurten;
- regelen dat de wet- en regelgeving zo wordt aangepast dat de zeggenschap bij burgers komt te liggen en dat de burgers daarbij ook bij gefaciliteerd worden;

- geldstromen zo verleggen dat zij initiatieven vanuit burgers duurzaam faciliteren;
- continuïteit bieden in financiering en regelgeving;
- regelgeving zo aanpassen dat burgers de ruimte krijgen om hun eigen leven te organiseren als zij ouder worden;
- werken aantrekkelijker maken, ook na je pensioen;
- marktwerking in zorg en welzijn inperken en daarvoor in de plaats de samenwerking tussen burgers en organisaties en organisaties onderling stimuleren en faciliteren;
- financieringsstromen ontschotten;
- administratieve lasten en bureaucratie terugdringen;
- het spanningsveld opheffen tussen de oproep om meer betaald werk te doen en het toenemende beroep op vrijwilligers en mantelzorgers.

Ons advies aan overheden

De transitie naar een samenleving waarin de standaard 'zorg voor elkaar' is, vraagt nauwe samenwerking van alle betrokkenen. Essentieel is expliciete steun van de (rijks)overheid en met name de betrokken bewindspersonen, die deze steun ook uitdragen in het land en de volksvertegenwoordiging.

Geef de samenleving heldere kaders en positieve prikkels

Formuleer om te beginnen een richtinggevende visie, en stimuleer regionale en lokale overheden, instanties én burgers om elkaar op te zoeken en de transitie naar de ouderenzorg van morgen vorm te geven.

Schep een klimaat van financiële rust

Schep een klimaat van financiële rust voor onder meer zorgaanbieders, aanbieders van sociaal werk en woningbouwverenigingen, zodat zij zich minimaal de komende vier jaar kunnen concentreren op de transitie naar de ouderenzorg van morgen.

Geef ruimte aan actieonderzoek

Stimuleer en geef ruimte aan actieonderzoek bij aansprekende initiatieven, om te kunnen volgen langs welke wegen de transitie zich ontwikkelt. Het helpt de hele samenleving om samen te leren en de effectieve mechanismen te herkennen, zodat we die op steeds meer plekken in kunnen zetten.

Veranker zeggenschap in de wet en geef initiatiefrecht

Versterk de lokale gemeenschap: veranker zeggenschap van buurten en wijken over zorg en hulp in de wet en geef hun initiatiefrecht. Dat kan door een aanpassing van de Wet medezeggenschap cliënten zorginstellingen 2018.

Dít is het moment om een nieuwe richting te kiezen. Om te beginnen voor de ouderenzorg.

Deze oproep, visie en concrete voorstellen kwamen tot stand door een initiatief van LOC Waardevolle zorg. Ruim 1.500 mensen droegen hier aan bij en nog een heel aantal mensen en organisaties verbinden zich hieraan. Daarnaast is de petitie op basis van de oproep meer dan 3.250 keer ondertekend. Meer info: www.loc.nl/manifest-ouderenzorg